

Running Head: ZELFWAARDERING, NARCISME, PESTROLLEN

Zelfwaardering, narcisme en pestrollen bij basisschoolkinderen
Marthe R. Egberts (3237729), Fenna E. A. M. van Eijck (3215253),
Lotte A. Evers (3215288) en Hanna Koning (3485714)
Begeleidster: Dr. Marjolijn M. Vermande
Pedagogiek Ba3, Universiteit Utrecht
14-06-2010

Samenvatting

Pesten op de basisschool is een veelvoorkomend verschijnsel, dat van invloed kan zijn op de ontwikkeling van kinderen. Daarom richtte het huidige onderzoek zich op de relatie tussen zelfwaardering, narcisme en pesten bij basisschoolleerlingen van groep 6, 7 en 8. Dit gebeurde aan de hand van zelfrapportages en peerrapportages. Via clusteranalyse werden kinderen op basis van scores op zelfwaardering en narcisme ingedeeld in clusters. Er werden drie clusters gevonden die samenhangen met de verschillende pestrollen. Geconcludeerd wordt dat een lage zelfwaardering wordt geassocieerd met slachtofferschap. Een bovengemiddelde zelfwaardering in combinatie met een lage mate van narcisme stond in verband met de niet agressieve pestrollen van verdediger en buitenstaander. Tenslotte kwam naar voren dat de pro-pesten rollen (pestkop, assistent, bekrachtiger) geassocieerd worden met een hoge mate van narcisme en een bovengemiddelde zelfwaardering. Er werd geen verschil gevonden tussen jongens en meisjes met betrekking tot de relatie tussen clusters en pestrollen.

Inleiding

Pesten op school is een veelvoorkomend verschijnsel. De laatste decennia wordt er wereldwijd steeds meer wetenschappelijk onderzoek gedaan naar pesten (Goossens, Olthof & Dekker, 2006). In deze onderzoeken worden verschillende definities van pesten gebruikt. In de definities zijn drie universeel geaccepteerde elementen te herkennen. De elementen zijn respectievelijk iemand intentioneel kwaad doen, herhaling over tijd en een verschil in macht tussen de betrokkenen. Het laatste element houdt in dat het slachtoffer zichzelf moeilijk kan verdedigen tegenover de pestkop (Salmivalli & Peets, 2009).

Kinderen en adolescenten die gepest worden, hebben meer kans op psychosociale problemen. Voorbeelden hiervan zijn depressie, eenzaamheid en angst (Hawker & Boulton, 2000). Er zijn tevens negatieve uitkomsten in de ontwikkeling van kinderen en adolescenten die pestgedrag vertonen. Uit onderzoek van Sourander en collega's (2007) is bijvoorbeeld gebleken dat jongens, die in hun jeugd pestgedrag hebben vertoond, meer kans hebben later in de criminaliteit te belanden. Voor zowel slachtoffers als pestkoppes zelf is er dus een hoger risico op een negatieve ontwikkeling. Naast de invloed van pesten op de ontwikkeling van individuen, heeft het ook gevolgen voor de samenleving (Salmivalli & Peets, 2009). Pesten kan bijvoorbeeld zorgen voor een gevoel van onveiligheid in de klas (Glew, Fan, Katon, Rivara & Kernic, 2005). Vanuit dit oogpunt is het belangrijk te kijken naar factoren die bijdragen aan pestgedrag. Preventie- en interventieprogramma's kunnen hierop gebaseerd worden.

Uit diverse onderzoeken is gebleken dat verschillende factoren, zoals gezinsfactoren (Stevens, Bourdeaudhuij & Oost, 2002), subgroepfactoren binnen de school (Idsoe, Solli & Cosmovici, 2008) en kindfactoren (Salmivalli, Kaukiainen, Kaistaniemi & Lagerspetz, 1999) een verklaring kunnen zijn voor pestgedrag. Kindfactoren die in verband worden gebracht met pesten zijn zelfwaardering en narcisme. Zelfwaardering wordt gezien als de globale evaluatie van de goedheid van een persoon over zichzelf (Baumeister, Campbell, Krueger & Vohs, 2003). Personen met een normaal hoge zelfwaardering voelen niet de noodzaak om deze bevestigd te krijgen door anderen (Bushman & Baumeister, 1998). Daarentegen zoeken personen met narcisme deze bevestiging wel (Barry, Thompson, Barry, Lochmen, Adler & Hill, 2007). Narcisme is een vorm van gedrag dat gekenmerkt wordt door gevoelens van superioriteit, egoïsme, dominantie, ambitie en een gebrek aan inlevingsvermogen (Morf & Rhodewalt, 2001). In deze studie is gekeken naar de relatie tussen zelfwaardering, narcisme en bepaalde rollen binnen het verschijnsel pesten.

Ondanks dat vaak wordt gedacht dat narcisme hetzelfde is als een hoge zelfwaardering, wordt deze aanname door veel studies niet ondersteund. Zelfwaardering en narcisme zijn twee verschillende, onafhankelijke constructen (Ang & Yusof, 2005;

Barry, Frick & Killian, 2003; Barry et al., 2007; Bushman & Baumeister, 1998; Thomaes, 2007; Washburn, McMahon, King, Reinecke & Silver, 2004).

Toch wordt vaak een relatie gelegd tussen zelfwaardering en narcisme. Er wordt gedacht dat personen met narcisme een hoge zelfwaardering hebben, aangezien narcisten egocentrisch zijn en zich superieur voelen aan andere personen. Er kan echter een onderscheid worden gemaakt in een "normale" hoge zelfwaardering en een "kwetsbare" hoge zelfwaardering. Een "normale" hoge zelfwaardering heeft betrekking op kinderen en adolescenten die tevreden zijn met zichzelf. Daarnaast is hun zelfwaardering robuust en stabiel. Dit houdt in dat hun zelfwaardering weinig beïnvloedbaar is door het oordeel van anderen. In tegenstelling tot personen met een "normale" hoge zelfwaardering zijn personen met een "kwetsbare" hoge zelfwaardering niet tevreden met zichzelf, maar vinden zichzelf wel beter dan anderen. Verder is hun zelfwaardering fragiel en/of instabiel. Hun zelfwaardering is wel afhankelijk van het oordeel van anderen. Wanneer er bijvoorbeeld een vervelende opmerking wordt gemaakt jegens hen, zullen zij zich dit eerder aantrekken (Kernis, Grannemann & Barclay, 1989; Thomaes, 2007; Zeigler-Hill, 2006). Het is de vraag of deze "kwetsbare" hoge zelfwaardering in werkelijkheid niet een lage zelfwaardering betreft. Morf en Rhodewalt (2001) stellen dat personen met narcisme, meestal onbewust, een laag gevoel van zelfwaardering hebben en dit compenseren door zichzelf als beter of belangrijker te beschouwen dan anderen. De kwaliteiten die narcisten aan zichzelf toeschrijven zijn dus meer motivationeel dan rationeel van aard (Thomaes, Stegge & Olthof, 2007). In onderzoek van Greenwald en Banaji (1995) en Zeigler-Hill (2006) wordt een onderscheid gemaakt tussen een expliciete en impliciete zelfwaardering. De expliciete zelfwaardering heeft betrekking op bewuste gevoelens van acceptatie en zelfwaardering. De impliciete vorm bestaat uit onbewuste, automatische zelfevaluaties. Bij narcistische personen lijkt er sprake te zijn van een hoge expliciete zelfwaardering en een lage impliciete zelfwaardering. Dit wordt een discrepante hoge zelfwaardering genoemd. Deze vorm is onrealistisch en kwetsbaar. Bovenstaande resultaten impliceren hetzelfde, maar het is zoals gezegd, de vraag of deze kwetsbare zelfwaardering als een hoge of lage zelfwaardering beschouwd moet worden.

Een traditionele opvatting betreffende de relatie tussen zelfwaardering en agressie impliceert dat een lage zelfwaardering de oorzaak is van agressie. Deze opvatting wordt echter niet vaak door recente studies en theorieën ondersteund (Baumeister, Bushman & Campbell, 2000; Baumeister, Smart & Boden, 1996). Uit de overzichtsstudie van Baumeister en collega's (2003) komt naar voren dat zowel een lage als hoge zelfwaardering geen directe oorzaak is van agressie. Dit betekent echter niet dat zelfwaardering geen invloed heeft op agressie. Narcisme, wat vaak samengaat met een kwetsbare hoge zelfwaardering, blijkt een significante voorspeller van agressie te zijn

(Barry et al., 2007). Narcisten zijn in het bijzonder meer agressief dan andere personen wanneer zij beledigd worden. Bij een bedreiging van de zelfwaardering worden defensieve zelfregulatie strategieën gebruikt om de bedreiging ongedaan te maken. Dit wordt ook wel *defensive of threatened egotism* genoemd (Salmivalli et al., 1999). Narcistische agressie is dus te begrijpen als een defensieve strategie om het zelfbeeld te behouden (Baumeister et al., 2003; Stucke & Sporer, 2002; Thomaes, 2007). Thomaes en collega's (2007) hebben de relatie onderzocht tussen narcisme en uitgelokte agressie door schaamte. Hierbij is gekeken of zelfwaardering een rol speelt binnen deze relatie. Uit de resultaten komt naar voren dat narcistische kinderen in een schaamtevolle situatie agressiever gedrag vertonen dan anderen, maar dit is niet het geval in een normale situatie. Zelfwaardering is een moderator in de relatie tussen schaamte en agressie. Een lage zelfwaardering leidde niet tot meer agressief gedrag. Een hoge zelfwaardering in combinatie met narcisme leidde tot uitzonderlijk hoog agressief gedrag.

Pesten is een subtype van agressief gedrag (Salmivalli et al., 1999). Pesten kan gezien worden als een groepsverschijnsel gebaseerd op sociale relaties en rollen in de groep. In deze groep nemen alle personen een bepaalde rol in met betrekking tot pesten. Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman en Kaukiainen (1996) onderscheiden de volgende rollen; de pestkop, dit is degene die het initiatief neemt, actief participeert en een leidersrol inneemt. Daarnaast de assistent, deze volgt de pestkop maar neemt niet de leiding. Verder is er de rol van bekrachtiger of meeloper, deze bekrachtigt het pesten door mee te lachen en anderen aan te zetten tot pesten. Tevens bestaat de rol van verdediger, deze troost en ondersteunt het slachtoffer. De buitenstaander doet niets en houdt zich afzijdig van de pesterijen. Tenslotte wordt de rol van slachtoffer onderscheiden. Dit is degene die gepest wordt (Goossens et al., 2006).

Pesten wordt gezien als proactieve agressie. Dit betekent dat agressief gedrag bewust gebruikt wordt om een bepaald doel te bereiken. In het geval van pesten is dit doel bijvoorbeeld het verwerven van status binnen de peergroep (Dodge, Lochman, Harnish, Bates & Pettit, 1997). Volgens Thomaes (2007) is dit niet in overeenstemming met de agressie die narcisten vertonen. Uit zijn experiment komt naar voren dat narcisten reactieve agressie vertonen, wat inhoudt dat ze agressief defensief reageren op een waargenomen bedreiging, zoals in de schaamtevolle conditie. Andere onderzoekers die gebruik hebben gemaakt van vragenlijsten vinden een verband tussen narcisme en zowel proactieve als reactieve agressie (Barry et al., 2007; Bushman & Baumeister, 1998). Door de verschillende onderzoeksmethodes is het onduidelijk hoe deze twee functies van agressie zich verhouden tot elkaar in de relatie tussen narcisme en pesten.

Hoewel er onderzoek is gedaan naar de relatie tussen zelfwaardering, narcisme en agressie, is er weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen zelfwaardering, narcisme en pesten. Eén van de weinige studies is die van Salmivalli en collega's (1999). Hier is de

relatie tussen zelfgeëvalueerde zelfwaardering, peergeëvalueerde zelfwaardering en *defensive egotism* onderzocht. Er is naar voren gekomen dat de rol van pestkop niet noodzakelijk ingenomen wordt door een persoon met een hoge of lage zelfwaardering. *Defensive egotism* maakt echter wel een onderscheid tussen pro-pesten rollen (pestkop, assistent en bekrachtiger) en de niet agressieve kinderen. Het domineren en pesten van anderen zou een manier zijn om de gevoelens van eigenbelang in de peergroep te onderhouden. Het verdedigen van het slachtoffer is gerelateerd aan een hoge zelfwaardering en een lage score op *defensive egotism* en over het algemeen heeft het slachtoffer een lage zelfwaardering en een lage score op *defensive egotism*.

In dit onderzoek is gekeken naar de relatie tussen zelfwaardering, narcisme en pestrollen bij basisschoolleerlingen van groep 6, 7 en 8, aan de hand van zelfrapportages en peerrapportages. Via clusteranalyse werden kinderen ingedeeld in groepen op basis van scores op zelfwaardering en narcisme. De onderzoeksvragen waren als volgt:

1. Is er een correlatie tussen zelfwaardering, narcisme en de pestrollen?
2. Welke clusters zijn er te onderscheiden op basis van scores op zelfwaardering en narcisme?
3. Verschillen de clusters in de mate waarin zij pestrollen vervullen?
4. Verschillen jongens en meisjes met betrekking tot de relatie tussen clusters en pestrollen (interactie-effect)?

Op basis van bovenstaand literatuuronderzoek werd verwacht dat pro-pesten rollen (pestkop, assistent en bekrachtiger) vaker voorkomen in een cluster met een hoge score op narcisme. Met betrekking tot de zelfwaardering kon geen gerichte hypothese opgesteld worden. Er werd een relatie verwacht tussen een cluster van kinderen met een hoge zelfwaardering en een lage score op narcisme en de rol van verdediger. Voor slachtoffers werd een verband verwacht met een cluster van kinderen met een lage zelfwaardering en een lage score op narcisme. Voor de rol van buitenstaander werd geen hypothese opgesteld. Met betrekking tot mogelijke verschillen tussen jongens en meisjes waren er geen specifieke verwachtingen.

Methode

Participanten

Participanten ($N=1230$) waren afkomstig uit 53 groepen 6,7 en 8 van 17 basisscholen door heel Nederland. Er zaten 394 kinderen in groep 6 ($M_{leeftijd} = 10.25$ jaar; 51.3% meisjes), 445 kinderen in groep 7 ($M_{leeftijd} = 11.21$ jaar; 49.4% meisjes), en 391 kinderen in groep 8 ($M_{leeftijd} = 12.25$ jaar; 47.6% meisjes). De meerderheid van de participanten (78.4%) had Nederlandse ouders, waar anderen tenminste één ouder hadden uit Turkije, Marokko, Suriname of een Europees land anders dan Nederland. Ouders ontvingen een brief met informatie over het onderzoek. Zowel ouders als

kinderen konden weigeren aan het onderzoek mee te doen. Desondanks deed 96% van alle kinderen mee.

Meetinstrumenten

Pestrollen. We hebben een aangepaste versie van de peernominatie methode (Pestrollenvragenlijst) van Goossens en collega's (2006) gebruikt. Deze was gebaseerd op de oorspronkelijke methode van Salmivalli en collega's (1996). De methode maakt onderscheid tussen de rollen van pestkop, assistent, bekrachtiger, buitenstaander, verdediger en slachtoffer. In tegenstelling tot voorgaande onderzoeken waarin gevraagd werd naar pesten in het algemeen, werden in dit onderzoek vijf vormen van pesten onderscheiden: fysiek (bv. slaan), materieel (bv. eigendommen van anderen vernielen), verbaal (bv. schelden), direct sociaal (bv. weglopen van iemand die wil spelen), en indirect sociaal (bv. roddelen). Door het toevoegen van de sociale vormen van pesten werd getracht een onderschatting van pestrollen ingenomen door vrouwen te voorkomen (Salmivalli & Nieminen, 2002; Schwartz et al., 2001).

Kinderen kregen eerst een algemene definitie van pesten: *"Pesten is dat een of meer kinderen een ander kind steeds weer opnieuw lastig vallen en vernederen door dat kind pijn te doen. Dat kan op verschillende manieren: (1) Je kunt pesten door iemand te slaan of te schoppen of te knijpen; (2) Je kunt iemand ook pesten door spullen van hem of haar af te pakken of die te vernielen of kwijt te maken; (3) Je kunt iemand ook pesten door hem of haar belachelijk te maken, uit te schelden of te beledigen; (4) Je kunt iemand ook pesten door te zorgen dat hij of zij niet mee mag doen met spelletjes of activiteiten; (5) Je kunt iemand ook pesten door te zorgen dat anderen slecht over hem of haar gaan denken of door over iemand te roddelen. Dus, pesten is niet een ruzie tussen twee kinderen die ongeveer even groot en sterk zijn en pesten is ook niet plagen om een geintje. Nee, pesten is dat je steeds weer opnieuw vervelend doet tegen iemand anders om die ander pijn te doen of verdrietig te maken. Nou ga ik jou steeds iets vertellen over hoe kinderen soms andere kinderen pesten en dan wil ik van jou weten of er kinderen in jouw klas zitten die ook op die manier pesten. Maar ik wil ook weten of er kinderen in jouw klas zitten die zo gepest worden. Je mag deze lijst met namen als geheugensteun/hulp gebruiken. Bij alle vragen die ik stel wil ik graag van je weten hoe het nu is. Daarbij moet je denken aan vandaag en de afgelopen weken. Maar bijvoorbeeld niet aan vorig jaar".* Vervolgens werden de participanten geïnterviewd over elke aparte vorm van pesten. De beschrijving van elke vorm van pesten werd gegeven en het kind kreeg een lijst met verschillende gedragingen die bij de vormen horen. Om de nominaties van slachtoffer te verkrijgen werd bij elke vorm van pesten de vraag gesteld: *"Ken je iemand van je klasgenoten die op deze manier gepest wordt? Kun je mij de namen noemen? Wij zijn dat dan?".* Om pestkop nominaties te verkrijgen, vroeg de interviewer bij de verschillende vormen van pesten: *"Ken je iemand van je klasgenoten*

die op deze manier pest?". Om een onderscheid te maken tussen pestkoppen en assistenten vroeg de interviewer: *"Nou heb jij X genoemd. Is X iemand die begint met pesten of iemand die gaat meedoen met pesten?"*. Na deze serie van 15 vragen werden er nog drie vragen gesteld om nominaties voor de rollen van buitenstaander, verdediger en bekrachtiger te verkrijgen. Daartoe werd eerst een uitgebreide beschrijving van het betreffende gedrag gegeven en werden de kinderen vervolgens gevraagd om klasgenoten te nomineren die aan die beschrijving voldeden. Voor het verkrijgen van bekrachtiger nominaties werd de vraag gesteld: *"Weet jij kinderen in de klas die er altijd bij zijn als er gepest wordt? Kun jij mij de namen noemen? Wie zijn dat dan?"*. De volgende vraag werd gesteld voor de nominaties van buitenstaander: *"Weet jij kinderen in de klas die van het pesten helemaal niets willen weten? Kun jij mij de namen noemen? Wie zijn dat dan?"*. Voor het verkrijgen van nominaties van de verdediger vroeg de interviewer: *"Weet jij kinderen in de klas die slachtoffers op deze manier proberen te helpen? Kun jij mij de namen noemen? Wie zijn dat dan?"*.

Algemene pestscores werden op de volgende manier berekend. Ten eerste werden scores van 0 tot 1 berekend voor elke vorm van pesten door het aantal keer dat het kind genomineerd werd als pestkop te delen door het aantal klasgenoten dat meedeed. Algemene pestscores werden daarna berekend als het gemiddelde van de twee hoogste scores (bv. fysiek en verbaal). Deze keuze werd gemaakt omdat kinderen niet alle vormen van pesten gebruiken; het berekenen van het grootgemiddelde van alle vormen zou het pestgedrag kunnen onderschatten (Witvliet, Olthof, Hoeksma, Goossens, Smits & Koot, 2010). Algemene assistent- en slachtofferscores werden berekend op dezelfde manier. Voor bekrachtiger-, buitenstaander- en verdedigerscores werd het aantal ontvangen nominaties voor het betreffende item gedeeld door het aantal nominatoren.

De algemene scores werden ook gebruikt om de kinderen te classificeren als pestkop, assistent, bekrachtiger, buitenstaander, verdediger en slachtoffer. De kinderen werden ingedeeld in pestrollen door middel van de procedure die Goossens en collega's (2006) gebaseerd hebben op Salmivalli en collega's (1996). Als de score van een kind op een specifieke dimensie tenminste .15 was en deze score tenminste .01 hoger was dan alle andere scores werd het kind geclassificeerd in de bijbehorende rol. Het criterium van .01 verschil met de andere scores werd niet gehanteerd als het ging om de keuze tussen dader en bekrachtiger en tussen verdediger en buitenstaander. Kinderen met gelijke scores van tenminste .15 op de rollen dader en bekrachtiger werden geclassificeerd als daders. Kinderen met gelijke scores van tenminste .15 op verdediger en buitenstaander rollen werden geclassificeerd als verdediger. Kinderen met scores van tenminste .15 op twee andere dimensies met het verschil kleiner dan .01 ($n = 38$) waren niet classificeerbaar en werden niet meegenomen in de analyses waarbij de pestrolkwalificatie gebruikt werd. Daders werden verdeeld in pestkop (pestkop score $\geq$

assistent score) en assistenten (pestkop score < assistent score). Ten slotte werden kinderen met scores lager dan .15 op alle dimensies gezien als niet betrokken in het pestproces. Gebruikmakend van deze procedures zijn er 142 pestkoppen, 60 assistenten, 70 bekrachtigers, 275 buitenstaanders, 206 verdedigers, 102 slachtoffers en 339 niet-betrokkenen geïdentificeerd.

Narcisme. Narcisme werd gemeten aan de hand van de Vragenlijst Kinderlijk Narcisme (VKN) (Thomaes et al., 2008). Deze schaal is betrouwbaar en valide en bevat 10 items. Voorbeeld items zijn: "Zonder mij zou de klas een stuk minder leuk zijn," "Kinderen zoals ik verdienen iets extra," en "Het lukt mij meestal bewondering te ontvangen". Items worden gescoord op een 4-puntsschaal variërend van 0 (helemaal niet waar) tot 3 (helemaal waar). De score op narcisme was de gemiddelde score op de items. Hogere scores indiceren hogere niveaus van narcisme. De *alpha* coëfficiënt voor deze schaal was .79.

Zelfwaardering. Voor het meten van zelfwaardering is de schaal 'Gevoel van eigenwaarde' gebruikt. Deze schaal is onderdeel van de Competentiebelevingsschaal voor kinderen (CBSK) (Veerman, Straathof, Treffers, van den Bergh & ten Brink, 1997). Op basis van de keuze van Salmivalli en collega's (1999) voor de verkorte versie van de 'Rosenberg Self-Esteem Scale' is voor deze schaal gekozen. Deze schalen bevatten ongeveer dezelfde items. Daarnaast komt deze schaal het meest overeen met de gebruikte definitie van zelfwaardering. Kinderen kregen twee uitspraken voorgelegd. Hierbij moesten ze eerst bedenken welke zin het best bij hun past. Daarna moest worden aangegeven of de gekozen zin 'een beetje waar' of 'helemaal waar' is. Een voorbeeld van een item is: 'Sommige kinderen zijn vaak ontevreden over zichzelf', maar 'Andere kinderen zijn best wel tevreden over zichzelf'. De score op zelfwaardering was de gemiddelde score op de items. Hogere scores indiceren een hoge zelfwaardering. De *alpha* coëfficiënt voor deze schaal was .81.

Procedure

Zelfrapportages (waaronder de VKN en de CBSK) waarvan de tijdsduur ongeveer 30 minuten bedroeg, werden klassikaal ingevuld. De klassikale afname werd geleid door onderzoeksassistenten die onbekend waren voor de kinderen. Daarna werden leerlingen individueel geïnterviewd (peernominaties en peerratings) door één van de onderzoeksassistenten in een rustige ruimte. Dit interview, waaronder de Pestrollenvragenlijst viel, werd in twee aparte sessies van 30 minuten afgenomen. Om er zeker van te zijn dat de juiste procedure werd gevolgd, was elke assistent van tevoren getraind, waren er onderzoeksprotocollen ontwikkeld en werden de interviews afgenomen door middel van laptops. Kinderen kregen voor het nomineren een lijst met namen van hun klasgenoten. Er was geen limiet aan het aantal peernominaties, maar het

was voor de kinderen niet toegestaan zichzelf te nomineren. Daarbij was geoorloofd het antwoord 'niemand' te geven als ze niemand konden bedenken. Gedurende de hele procedure wordt de betrouwbaarheid van informatie een aantal keer benadrukt door de onderzoeksassistenten. Kinderen konden ervoor kiezen hun deelname te beëindigen wanneer ze dat wilden, dit kwam echter niet voor.

Resultaten

Correlatie

Allereerst is gekeken naar de correlatie tussen narcisme, zelfwaardering en de pestrollen. In tabel 1 zijn de correlaties zichtbaar. Narcisme en zelfwaardering hadden een significante, positieve correlatie. Narcisme is positief gecorreleerd met de rollen pestkop, assistent en bekrachtiger. Verdediger en buitenstaander zijn negatief gecorreleerd met narcisme. Deze correlaties waren significant. Zelfwaardering is positief gecorreleerd met de rol van buitenstaander en negatief met de rol van pestkop en slachtoffer. Deze correlaties waren eveneens significant. De significante correlatie tussen narcisme en zelfwaardering was, in overeenkomst met de verwachting, laag (.09). Narcisme en zelfwaardering kunnen dus gezien worden als twee onafhankelijke constructen.

Tabel 1. *Correlatie tussen narcisme, zelfwaardering, pestrollen*

	Narcisme	Zelfwaardering
Narcisme	-	.09**
Zelfwaardering	.09**	-
	Pestrollen	
Pestkop	.12**	-.06*
Assistent	.13**	.01
Bekrachtiger	.13**	.02
Verdediger	-.09**	.02
Buitenstaander	-.09**	.07*
Slachtoffer	-.06	-.19**

Noot. **. Correlatie is significant op een .01 niveau (tweezijdig),

*. Correlatie is significant op een .05 niveau (tweezijdig).

Clusteranalyse

De clusteranalyse is in twee stappen uitgevoerd. Als eerste stap is een hiërarchische clusteranalyse uitgevoerd door middel van de *Ward's* methode, op basis van scores op narcisme en zelfwaardering. De gemiddelden van de clusters, die verkregen zijn door middel van de *Ward's* methode, zijn gebruikt als startwaarden in een *K-means* clusteranalyse. Door het gebruik van deze benadering in twee stappen vormden nadelen van zowel de hiërarchische als de *K-means* methode geen probleem. De voordelen van deze methoden werden echter wel benut (Luyckx, Goossens, Soenens, Beyers & Vansteenkiste, 2005). Om te onderzoeken hoeveel clusters het best aansloten bij de data zijn oplossingen met twee, drie, vier en vijf clusters bekeken.

Bij het selecteren van het juiste aantal clusters is gebruik gemaakt van de Calinski en Harabasz index, deze wordt aanbevolen door Milligan en Cooper (1985). Deze index suggereerde dat er drie clusters geselecteerd moesten worden (de uitkomsten voor twee, drie, vier en vijf clusteroplossingen waren respectievelijk 876, 913, 905 en 885). Aangezien de hoogste score de beste clusteroplossing indiceerde, is gekozen voor drie clusters.

In tabel 2 is te zien dat cluster 1 bestond uit 235 jongens (57.2%) en 176 meisjes (42.8%). In dit cluster waren de gemiddelde scores op narcisme en zelfwaardering respectievelijk 1.33 en 3.49. Dit cluster omvat kinderen met een relatief hoge score op narcisme en een bovengemiddelde score op zelfwaardering. De interpretatie van de score op narcisme is gebaseerd op de verdeling van scores op narcisme in de hele steekproef. Van de respondenten viel 85.3% onder de gemiddelde score van dit cluster. Cluster 2 bestond uit 224 jongens (50%) en 224 meisjes (50%). In dit cluster waren de gemiddelde scores op narcisme en zelfwaardering respectievelijk .51 en 3.57. Dit cluster bestaat uit kinderen met een lage score op narcisme en een bovengemiddelde score op zelfwaardering. Cluster 3 bestond uit 155 jongens (42.9%) en 106 meisjes (57.1%). In dit cluster waren de gemiddelde scores op narcisme en zelfwaardering respectievelijk .73 en 2.46. Dit cluster omvat kinderen met een gemiddelde score op narcisme en een lage score op zelfwaardering. De verdeling van jongens en meisjes in de clusters is te zien in tabel 2. De kruistabelanalyse liet zien dat jongens en meisjes niet evenredig verdeeld zijn in de clusters ($\chi^2 = 15.62$, $df = 2$, $p < .001$). Aangepaste standaardresiduen indiceerden dat er meer jongens voorkwamen in cluster 1 ($z = 3.4$) dan verwacht op basis van kans. Verder bleek dat in cluster 3 meer meisjes voorkwamen ($z = 3.3$). Er waren geen significante verschillen voor cluster 2.

Tabel 2. *Verdeling sekse en gemiddelde scores narcisme en zelfwaardering binnen de drie clusters*

	Jongens	Meisjes	Gemiddelde narcisme (SD)	Gemiddelde zelfwaardering (SD)
Cluster 1	235	176	1.33 (.33)	3.49 (.37)
Cluster 2	224	224	.51 (.25)	3.57 (.30)
Cluster 3	155	106	.73 (.37)	2.46 (.47)

MANOVA

Om te kijken of de clusters verschillen in de mate waarin zij pestrollen vervullen, is gebruik gemaakt van een multivariate variantieanalyse (MANOVA). Hierbij waren clusterlidmaatschap en sekse onafhankelijke variabelen en scores op de pestrollen afhankelijke variabelen. Om deze analyse uit te mogen voeren, werd gekeken naar de assumpties (Field, 2009). De voorwaarde voor normaliteit werd geschonden. Vanwege de ernst van de schending is gebruik gemaakt van de transformatieprocedure RANKIT. Hierdoor werd de scheefheid in voldoende mate gereduceerd. Na het controleren van de

assumpties is de MANOVA uitgevoerd. Hierbij is gekeken naar twee hoofdeffecten, namelijk die van sekse en clusterlidmaatschap en het interactie-effect tussen deze variabelen. Er is een significant hoofdeffect van sekse gevonden (Wilks Lambda = .77, $F(6,1208) = 58.63$, $p < .001$). Deze studie richtte zich echter niet op dit hoofdeffect waardoor deze buiten beschouwing is gelaten in de verdere analyse. Deze studie was daarentegen wel gericht op het onderzoeken van een interactie-effect tussen sekse en clusterlidmaatschap. Uit de meerweg MANOVA bleek dat er geen sprake was van een interactie-effect tussen deze variabelen (Wilks Lambda = .99, $F(12,2416) = .86$, $p = .59$). Omdat er geen significant interactie-effect is gevonden, werd nogmaals de MANOVA uitgevoerd met alleen clusterlidmaatschap als onafhankelijke variabele. Hieruit bleek dat de clusters verschillen in de mate waarin zij pestrollen vervullen (Wilks Lambda = .96, $F(12,2422) = 4.20$, $p < .001$). De proportie verklaarde variantie wordt geclassificeerd als een klein effect ($\eta^2 = .02$). Vervolgens zijn ANOVA's per afhankelijke variabele uitgevoerd. Voor zowel pestkop ($F(2,1216) = 2.89$, $p = .03$, $\eta^2 = .005$), assistent ($F(2,1216) = 4.96$, $p = .004$, $\eta^2 = .008$), bekrachtiger ($F(2,1216) = 3.23$, $p = .02$, $\eta^2 = .005$), buitenstaander ($F(2,1216) = 2.60$, $p = .04$, $\eta^2 = .004$), verdediger ($F(2,1216) = 3.17$, $p = .02$, $\eta^2 = .005$) als slachtoffer ($F(2,1216) = 15.74$, $p < .001$, $\eta^2 = .025$) waren de effecten significant. Daarna is de *Tukey* posthoc-toets uitgevoerd. De resultaten hiervan zijn te zien in tabel 3. Tussen cluster 1 en 2 zijn significante verschillen gevonden voor de rollen pestkop, assistent, buitenstaander en verdediger. Kinderen in cluster 1 scoorden hoger op de rollen pestkop en assistent dan kinderen in cluster 2. Kinderen in cluster 2 scoorden hoger op de rollen buitenstaander en verdediger dan kinderen in cluster 1. Tussen cluster 1 en 3 zijn significante verschillen gevonden voor de rollen assistent, bekrachtiger en slachtoffer. Kinderen in cluster 1 scoorden hoger op de rollen assistent en bekrachtiger dan kinderen in cluster 3. Kinderen in cluster 3 scoorden hoger op de rol van slachtoffer dan kinderen in cluster 1 en 2.

Tabel 3. *Gemiddelden en standaarddeviaties op de pestrollen voor de clusters*

	Cluster 1 Hoog narcisme, bovengemiddelde zelfwaardering	Cluster 2 Laag narcisme, bovengemiddelde zelfwaardering	Cluster 3 Gemiddeld narcisme, lage zelfwaardering
Pestkop	.10(.88) _a	-.03(.84) _b	.06(.88)
Assistent	.37(.91) _a	.00(.85) _b	-.04(.86) _b
Bekrachtiger	.12(.85) _a	.02(.81)	-.02(.84) _b
Buitenstaander	-.03(.85) _b	.10(.93) _a	.01(.86)
Verdediger	-.06(.90) _b	.10(.91) _a	.02(.90)
Slachtoffer	-.08(.82) _b	-.05(.88) _b	.25(.94) _a

Noot. a > b, significant op een .05 niveau (eenzijdig).

Kruistabelanalyse

In tabel 4 staat de indeling van elke pestrol op de clusters. Deze is zowel per cluster als per pestrol weergegeven. In cluster 1 zaten meer kinderen in de rol van

pestkop en assistent dan verwacht op basis van kans. Er zaten minder kinderen met de rol van slachtoffer in dit cluster. In cluster 2 waren meer kinderen met de rol van buitenstaander te vinden dan verwacht op basis van kans. Er waren minder kinderen met de rol van slachtoffer in dit cluster. In cluster 3 waren alleen significant meer kinderen met de rol van slachtoffer te vinden.

Tabel 4. *Aangepaste standaardresiduen van de pestrollen voor de clusters*

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3
Pestkop	2.0*	-1.3	-.7
Assistent	1.9*	-1.3	-.6
Bekrachtiger	.8	.9	-1.7
Buitenstaander	-1.4	2.4*	-1.1
Verdediger	.7	.4	-1.1
Slachtoffer	-3.4*	-2.3*	5.9*

Noot. *. Significant op een .05 niveau (tweezijdig).

Conclusie en discussie

In dit onderzoek werd gekeken naar de relatie tussen zelfwaardering, narcisme en pestrollen bij basisschoolleerlingen van groep 6, 7 en 8, aan de hand van zelfrapportages en peerrapportages.

Ten eerste is gekeken of er een correlatie was tussen zelfwaardering, narcisme en de pestrollen. Er bleek een positieve, lage samenhang te zijn tussen narcisme en zelfwaardering. Hierdoor kan gesteld worden dat narcisme en zelfwaardering twee onafhankelijke constructen zijn. Dit was in overeenstemming met de literatuur (Ang & Yusof, 2005; Barry, Frick & Killian, 2003; Barry et al., 2007; Bushman & Baumeister, 1998; Thomaes, 2007; Washburn, McMahon, King, Reinecke & Silver, 2004). Narcisme bleek positief gecorreleerd te zijn met de pro-pesten rollen en negatief met de rollen verdediger en buitenstaander. Dit was vergelijkbaar met hetgeen dat in vele onderzoeken naar voren is gekomen, namelijk dat narcisme positief samenhangt met agressie (Barry et al., 2007; Bushman & Baumeister, 1998; Thomaes, 2007). Uit het huidige onderzoek bleek zelfwaardering positief gecorreleerd te zijn met de rol van buitenstaander. Zelfwaardering bleek negatief gecorreleerd met de rol van slachtoffer. De relatie tussen een lage zelfwaardering en de rol van slachtoffer was volgens de verwachting. In de literatuur kwam niet duidelijk naar voren hoe zelfwaardering samenhangt met de rol van pestkop (Salmivalli et al., 1999). Uit dit onderzoek bleek een negatieve correlatie, wat inhoudt dat een lage zelfwaardering in verband staat met de rol van pestkop.

Vervolgens is onderzocht welke clusters te onderscheiden zijn op basis van scores op zelfwaardering en narcisme en in welke mate de clusters de pestrollen vervulden. Er werden drie clusters gevonden. Er bleken significante verschillen te zijn tussen clusters wat betreft de scores op de pestrollen. Het eerste cluster omvatte een relatief hoge score

op narcisme en een bovengemiddelde score op zelfwaardering. Het tweede cluster omvatte een lage score op narcisme en een bovengemiddelde score op zelfwaardering. Het derde cluster bestond uit een gemiddelde score op narcisme en een lage score op zelfwaardering.

Er werd verwacht dat de rol van slachtoffer hoger zou scoren op een cluster met een lage zelfwaardering. Het bleek dat kinderen in het cluster met een gemiddelde score op narcisme en een lage score op zelfwaardering, hoger scoorden op de rol van slachtoffer dan de kinderen in de andere twee clusters. Eveneens kwam naar voren dat er zich meer slachtoffers in dit cluster bevonden dan verwacht op basis van kans. Gesteld kan worden dat een lage zelfwaardering geassocieerd wordt met slachtofferschap, dit is in overeenstemming met het onderzoek van Salmivalli en collega's (1999).

Met betrekking tot kinderen met de rol van verdediger werd een hogere score verwacht op een cluster met een lage mate van narcisme en een hoge zelfwaardering. In lijn met de resultaten van Salmivalli en collega's (1999) werd gevonden dat kinderen in het cluster met een lage score op narcisme en een bovengemiddelde zelfwaardering, hoger scoorden op de rol van verdediger dan kinderen in het eerste cluster. Voor de rol van buitenstaander werd geen gerichte verwachting opgesteld. Dit onderzoek toonde aan dat deze rol tevens geassocieerd wordt met een lage score op narcisme en een bovengemiddelde zelfwaardering.

Op basis van literatuuronderzoek werd verwacht dat de pro-pest-rollen vaker voor zouden komen in een cluster met een hogere score op narcisme. Wat betreft zelfwaardering werd geen gerichte hypothese opgesteld. De scores op de pro-pest-rollen bleken hoger in het cluster met een relatief hoge score op narcisme en een bovengemiddelde score op zelfwaardering dan in het cluster met een lage score op narcisme en een bovengemiddelde score op zelfwaardering. Dit was deels in overeenstemming met de resultaten van Barry en collega's (2007), waar een combinatie tussen een hoge score op narcisme en een kwetsbare hoge zelfwaardering een voorspeller was van agressie. Echter kon niet worden opgemaakt of het in het huidige onderzoek ging om een kwetsbare zelfwaardering. Geconcludeerd kan worden dat een hoge zelfwaardering in combinatie met een relatief hoge mate van narcisme vaak samengaat met pro-pest-rollen van pestkop, assistent en, in mindere mate, bekrachtiger. De pro-pest-rollen onderscheiden zich dus van de niet-agressieve rollen van verdediger en buitenstaander door de mate van narcisme.

Tenslotte is gekeken naar verschillen tussen jongens en meisjes met betrekking tot de relatie tussen clusters en pestrollen. Dit zogenaamde interactie-effect werd niet gevonden. Opvallend was dat het hoofdeffect van sekse op de pestrollen groter was dan het hoofdeffect van de clusters op de pestrollen. De mate van narcisme en zelfwaardering lijken dus een minder grote rol te spelen dan sekse als het gaat om

vervulling van de pestrollen. Dit onderzoek was echter niet gericht op het hoofdeffect van sekse, waardoor geen verdere conclusies getrokken kunnen worden.

De relatie tussen zelfwaardering, narcisme en pestrollen is weinig onderzocht. Vervolgonderzoek zal zich crosscultureel en tevens uitgebreider moeten richten op deze relatie, waardoor de aard van de relatie verder geanalyseerd kan worden. Dit kan van belang zijn voor de praktijk waar bijvoorbeeld programma's ontwikkeld kunnen worden om pesten tegen te gaan. Hierbij kan gedacht worden aan het verhogen van zelfwaardering bij slachtoffers. Daarnaast is meer onderzoek nodig naar het effect van sekse op de vervulling van de pestrollen. Er zal gekeken moet worden of bepaalde rollen meer vervuld worden door jongens of meisjes. Preventie- en interventieprogramma's voor scholen kunnen voordeel halen uit mogelijk onderzoek naar sekse.

Verder is het construct zelfwaardering in relatie met narcisme niet eenduidig. Het is niet duidelijk of een persoon met een hoge mate van narcisme een lage of hoge zelfwaardering heeft. Hierbij wordt vaak gesproken over een "kwetsbare" zelfwaardering (Morf & Rhodewalt, 2001). De resultaten van het huidige onderzoek kunnen hierdoor beïnvloed zijn, waardoor de validiteit mogelijk is aangetast.

Over het algemeen wordt aangenomen dat pesten proactieve agressie is, echter stelt Thomaes (2007) dat narcisten reactieve agressie vertonen. Aangezien in dit onderzoek pesten alleen als proactieve vorm van agressie is onderzocht, kan de relatie tussen narcisme en pesten onderschat zijn.

Er is weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen zelfwaardering, narcisme en pesten. Dit onderzoek draagt hierdoor bij aan een beter begrip van deze relatie. Kennis over deze relatie zal een betere aanpak van pesten op scholen bevorderen.

Referenties

- Ang, R. P., & Yusof, N. (2005). The relationship between aggression, narcissism, and self-esteem in Asian children and adolescents. *Current Psychology, 24*, 113-123.
- Barry, C. T., Frick, P. J., & Killian, A. L. (2003). The relation of narcissism and self-esteem to conduct problems in children: A preliminary investigation. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 32*, 139-152.
- Barry, T. D., Thompson, A., Barry, C. T., Lochmen, J. E., Adler, K., & Hill, K. (2007). The importance of narcissism in predicting proactive and reactive aggression in moderate to highly aggressive children. *Aggressive Behavior, 33*, 185-197.
- Baumeister, R. F., Bushman, B. J., & Campbell, W. K. (2000). Self-esteem, narcissism, and aggression: Does violence result from low self-esteem or from threatened egotism? *Current Directions in Psychological Science, 9*, 26-29.
- Baumeister, R. F., Campbell, J.D., Krueger, J.I., & Vohs, K. D. (2003). Does high self-esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest, 4*, 1-44.
- Baumeister, R. F., Smart, L., & Boden, J. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: The dark side of high self-esteem. *Psychological Review, 103*, 5-33.
- Bushman, B. J., & Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology, 75*, 219-229.
- Dodge, K. A., Lochman, J. E., Harnish, J. D., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1997). Reactive and proactive aggression in school children and psychiatrically impaired chronically assaultive youth. *Journal of Abnormal Psychology, 106*, 37-51.
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. London: Sage.
- Goossens, F. A., Olthof, T., & Dekker, P. H. (2006). The new participant role scales: A comparison between various criteria for assigning roles and indications for their validity. *Aggressive Behavior, 32*, 343-357.
- Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review, 102*, 4-27.
- Hawker, D., & Boulton, M. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines, 41*, 441-455.
- Idsoe, T., Solli, E., & Cosmovici, E. M. (2008). Social psychological processes in family and school: More evidence on their relative etiological significance for bullying behavior. *Aggressive Behavior, 34*, 460-474.

- Glew, G. M., Fan, M., Katon, W., Rivara, F. P., & Kernic, M. A. (2005). Bullying, psychosocial adjustment, and academic performance in elementary school. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine, 159*, 1026-1031.
- Kernis, M. H., Grannemann, B.D., & Barclay, L.C. (1989). Stability and level of self-esteem as predictors of anger arousal and hostility. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*, 1013-1022.
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., Beyers, W., & Vansteenkiste, M. (2005). Identity statuses based on 4 rather than 2 identity dimensions: Extending and refining Marcia's paradigm. *Journal of Youth and Adolescence, 34*, 605-618.
- Milligan, G. W., & Cooper, M. C. (1985). An examination of procedures for determining the number of clusters in a data set. *Psychometrika, 50*, 159-179.
- Morf, C. C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry, 12*, 177-196.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L., & Lagerspetz, K. M. J. (1999). Self-evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents' participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin, 25*, 1268-1278.
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive Behavior, 22*, 1-15.
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, & B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interaction, relationships, and groups* (pp. 322-340). New York: Guilford.
- Sourander, A., Jensen, P., Rönning, J., Elonheimo, H., Niemelä, S., Helenius, H., et al. (2007). Childhood bullies and victims and their risk of criminality in late adolescence: The Finnish from a boy to a man study. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine, 61*, 546-552.
- Stevens, V., Bourdeaudhuij, de, I., & Oost, van, P. (2002). Relationship of the family environment to children's involvement in bully/victim problems at school. *Journal of Youth and Adolescence, 31*, 419- 428.
- Stucke, T. S., & Sporer, S. L. (2002). When a grandiose self-image is threatened: Narcissism and self-concept clarity as predictors of negative emotions and aggression following ego-threat. *Journal of Personality, 70*, 509-532.
- Thomaes, S. (2007) Narcissism, shame, and aggression in early adolescence: On vulnerable children. Unpublished master's thesis, University of Utrecht, The Netherlands.

- Thomaes, S., Bushman, B. J., Stegge, H., & Olthof, T. (2008). Trumping shame by blasts of noise: Narcissism, self-esteem, shame, and aggression in young adolescents. *Child Development, 79*, 1792-1801.
- Thomaes, S., Stegge, H., & Olthof, T. (2007). Externalizing shame responses in children: The role of fragile-positive self-esteem. *British Journal of Developmental Psychology, 25*, 559-577.
- Washburn, J. J., McMahon, S. D., King, C. A., Reinecke, M. A., & Silver, C. (2004). Narcissistic features in young adolescents: relations to aggression and internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence, 33*, 247-260.
- Zeigler-Hill, V. (2006). Discrepancies between implicit and explicit self-esteem: implications for narcissism and self-esteem instability. *Journal of Personality, 74*, 119-144.

